

AZ OROSZ NYELVI BESZÉD TANÍTÁSA ÉS GYAKORLATAI A NYELVI LABORATÓRIUMBAN

DR. BÉKY LORÁND

(Közlésre érkezett: 1977. február 11.)

A nyelvnek, *mint a kommunikáció eszközének* a tanítása a metodika világszerte elfogadott céljává vált. Ez azt jelenti számunkra, hogy tanítványainkat meg kell tanítanunk folyékonyan, helyes kiejtéssel beszélni, s elsődleges fontossága van annak is, hogy megtanítsuk a beszélt nyelv megértését.

A *beszéd* egy dinamikus folyamat, különféle szituációkhoz igazodó és mindenkor konkrét, tudatos, individuális tevékenység, amely a maga céljainak megfelelően használja és veszi igénybe az elvont jelrendszer (a nyelv) egyes elemeit. (1:6)

A beszédnek mint aktív tevékenységnek két összetevője van:

a hallás utáni megértés (a beszédértés) és

a beszéd.

E két tevékenység együttesen biztosítja, hogy a nyelvet az érintkezés eszközeként használjuk, vagyis a gondolatainkat közöljük beszélőszerveink útján, illetve mások beszédét felfogjuk, megértjük.

Milyen tevékenység játszódik le tudatunkban a beszédértéskor és a beszédkor?

Az előbbi egy receptív, auditív tevékenység. Kocsis (5:153) azt írja, hogy az idegen nyelvi beszédet hallva felismerjük az elhangzott szavakat, azok kölcsönös viszonyait és megértjük az egész közlés gondolati tartalmát. Minthogy a beszéd gyors folyamat, annak megértéséhez automatizált ismeretekre van szükség. Így tudjuk figyelmünket a gondolati tartalomra irányítani.

A beszéléskor pedig felidézük a szükséges szavakat, csoportosítjuk a beszédhelyzetnek megfelelően, formába öntjük a grammatika, és kimondjuk a fonetika szabályai szerint.

Ugyanakkor tudjuk azt is, hogy a beszéd és a hallás utáni megértés készsége nem feltétlenül jár együtt, nem fejlődik korrelatív módon. Ugyanis a nyelvismeret egy bizonyos szintjén gondolatainkat már úgy-ahogy ki tudjuk fejezni, vagyis meg tudjuk magunkat értetni, de másokat még nem értünk meg. A két készség egymással szorosan összefügg, de sajátos folyamat, s tervszerű gyakorlást igényel (2:170)

1. A hallás utáni megértés tanítása

Az idegen nyelvet tanuló a beszéd megértésének különböző szakaszain megy át. Az első kapcsolatkor az idegennyelvi mondatok úgy érik a fülét, mint differenciálatlan zörejáradat. Amint odafigyel, a zörejben lassanként felismer bizonyos rendet: a hang-

magasság emelkedésének, illetve ereszkedésének és a lélegzetvételi egységeknek a rendszerességét. Majd, amint megtanulta az illető nyelv néhány tetszőleges kapcsolatát, elkezdji felismerni az akusztikai és szintaktikai modellrendszerét. A beszéd tömegéből felismeri az ismerős elemeket, de a teljes hangsorozat összefüggését még nem tudja felismerni, nem érti meg teljesen a közlést. Sok gyakorlás után megszerzi azt a képességet, hogy felismerje azokat a döntő elemeket, amelyek a közlést meghatározzák. Megérti a lényegét, de nem tud visszaemlékezni arra, amit megértett. Mindez azért van, mert nem tudja figyelmét kellő ideig a közlemény döntő elemeire koncentrálni. Mivel számára a nem nagyon ismerős hangsorozatok nagy mennyiségű információt tartalmaznak, nincsen elegendő kapacitása az emlékezetben tartásra. (9:6). Megfelelő gyakorlással eljuthat odáig, hogy mások közlésében elégséges lesz csak a „kulcsszavak” percipiálása, képes lesz a redundáns elemek kiszűrésére, s így az adott szituációban, összefüggésben a hallottak lényegét megérti, s emlékezetében tartja.

Az idegen nyelv hallgatását két tevékenységszintre bonthatjuk fel, s ezek mind-egyikét tanítanunk kell. Az első a felismerés szintje, felöleli a szavak, kifejezések, grammatikai formák azonosítását. A második szint a szelekció, itt a hallgató kivonja a közöltekből azt, amit a közlemény velejének tart, vagyis a hallottakat tartalmilag megérti. Sok tréningre van szüksége a felismerő szinten is, sok gyakorlásra, hogy a hangok folyamatából a specifikus részleteket képes legyen kiválasztani. Az első szint tanítása lényegében nyelvi gyakorlatokon keresztül folyik, amelyeknek meg kell előzniük a beszédgyakorlatokat. Csak olyan szövegek tartalmi megértését kívánhatjuk meg, melyek nyelvi elemeinek helyes érzékelését, felismerését és megkülönböztetését már begyakorolták.

A hallás utáni megértés tanításának legfőbb eszköze a sok orosz beszéd hallgatása a megfelelő gyakorlatokban. A különböző metodika könyvek több-kevesebb részletességgel a beszédértés fejlesztésének alábbi lehetőségeire mutatnak rá:

Az első órától kezdve fordítsunk nagy gondot az *utasítások megértésére*, s azt tervszerűen és fokozatosan bővítsük.

Második lépésként ugyancsak fokozatos és tervszerű munkával fejlesszük tanulóink *kérdés-megértés* képességét. Kérdések a feldolgozott anyaghoz, majd kérdések az ahhoz hasonló szituációkra, elsősorban a tanulóval kapcsolatos személyes vonatkozásban, s végül a váratlan kérdések jelentik a fokozatosságot. Jól segíti a kérdésmegértés képességének a kialakítását a *dialogusok tanítása*, ahol nem az a fő feladat, hogy a tanuló a dialogus mondatsoarait tökéletesen tudja, hanem tudjon azonnal és megfelelően válaszolni a dialogus minden egyes egységére.

Ezután az *elbeszélés megértése* következik, a szóbeli elbeszélés egyszerű kis mondataitól a kisebb történetek megértéséig.

Végezetül meg kell követelnünk a *felolvasott szöveg megértését* is. S mivel az előbbi gyakorlat egyszerűbb szövegét a tanuló könnyebben megérti, mint a terjedelmesebb mondatokból álló felolvasott szöveget, ez utóbbit nagyobb teljesítménynek is tudjuk be.

Ezek a gyakorlatok azonban már a szelekció szintjén segítik a megértési képesség kialakulását. Hogy idáig eljussanak tanulóink a *felismerési gyakorlatok* egész sorát kell elvégeznünk. (A Módszertanok egyelőre alig tesznek említést ezekről a gyakorlatokról, de a legújabb tankönyvekben (12) már találunk ilyeneket.)

A hallás utáni megértés képességeinek fejlesztése tehát rendszeres gyakorlást igényel fokozatosan nehezebb anyaggal, s a nyelvtanulási időn belül egyenletes elosztással. Végezetül a beszédgyakorlat közben koncentrált figyelem szükséges, s annak mind a nyelvi közlés formájára, mind a tartalmára ki kell terjednie.

Miután a figyelemkoncentráció legnagyobb a nyelvi laboratóriumban, a hallás utáni megértés tanítása ott igen eredményesnek bizonyult.

2. A beszéd tanítása

Ahhoz, hogy a tanulók gondolataikat orosz nyelven ki tudják fejezni a következők szükségességek:

- jól kell ismerniük bizonyos mennyiségű fonetikai, lexikai és grammatikai anyagot,
- ki kell alakítani bennük azt a képességet, hogy az elsajátított nyelvi anyagot fel tudják használni megértésre és közlésre, továbbá, hogy
- intuitíve, a fordítás kikapcsolásával legyenek képesek kombinálni a nyelvi anyagot mind a megértésre, mind gondolataik kifejezésére.

Ez utóbbi jelenti a legnagyobb nehézségeket. Az elsajátított és automatizált nyelvi anyag csak eszköz a beszédhez, amelyek kombinálása adja meg az aktív beszédet.

Ahhoz, hogy tanulóink eljussanak az aktív beszéd szintjére, a beszéd jártasságai kifejlesztésének egész sor gyakorlatát kell elvégeztetnünk, melyek a következők lehetnek:

A beszéd tanítása ún. *memorizáló* gyakorlatainak elsősorban a *sztereotíp* beszédfordulatok, a társalgási nyelv dialógusainak elsajátításában van nagy szerepük.

A *variatív gyakorlatokkal* az a célunk, hogy bizonyos nyelvi kategóriákat sajátíthassunk el a mondatminta alapján. A mondatminta (beszédmodell, mintamondat) olyan mondat, amely adott beszédhelyzetben maga is szinte változtatás nélkül felhasználható, ugyanakkor mintául is szolgál olyan nyelvi anyag alkalmazására, amely magában a beszédmodellben előfordul, továbbá jellemzője, hogy határozott, konkrét szituációt fejez ki, ezért könnyen emlékezetben tartható. A benne lévő szavak variálhatók pl. más szavakkal hasonló beszédhelyzetben (5:149). Pl.: Коля пошёл в кино, (в школу, в театр и т. д.).

A *szabad beszédgyakorlatok* azt kívánják meg a tanulóktól, hogy a tanult nyelvi anyagot a szükséges átalakítások után bármely valóságos, vagy elképzelt szituációban fel tudják használni, s ahol a tanulók figyelme már a beszéd tartalmára irányul.

3. A beszéd, a beszédértés és a beszélés tanítása a nyelvi laboratóriumban

Igen bonyolult sokrétű tevékenységet kell folytatnunk ahhoz, hogy gondolatainkat idegen nyelven kifejezhessük.

Amint láttuk a beszédhez és a beszédértéshez nélkülözhetetlen bizonyos nyelvi anyag ismerete, melynek használatában jártasságra kell szert tenni. A jártasságok, készségek kimunkálása sok-sok céltudatos ismétlést, gyakorlást igényel, melynek legjobb gépi segítője a *nyelvi laboratórium*.

A laboratórium a tanár számára nagy időmegtakarítást jelent, és arra is szolgál, hogy felmentse valamely gyakorló anyag újra és újra való elismétlésével járó „vesződségtől” (7:6).

Mivel a laboratóriumi gyakorlatok elsősorban készségfejlesztő gyakorlatok, fontos, hogy a nyelvoktatás tudatosító, elméleti, megalapozó részét a tanórán végezzük el – laboratóriumban új anyagot nem tanítunk! – és készítsük elő a labormunkát. A laboratóriumi és az osztálytermi munka így lesz a tanítás-tanulási tevékenység „fej” és „írás” része. (8:7) Hozzá kell tennünk azonban azt is, hogy a laborgyakorlat nem csupán ismétlés, hanem olyan tudatosan irányított gyakorlatrendszer, amely a tanulókat aktív tevékenységre, alkotó jellegű szellemi munkára kényszeríti (3:477).

A laboratóriumi gyakorlatoknak 2 tagja van, a stimulus és a válasz. A gyakorlatok lehetnek 2, 3 vagy 4 fázisúak, de gyakoribbak a négyfázisúak, amely a következőképpen épül fel:

1. fázis: a magnó megadja a stimulust (kijelöli a feladatot),
2. fázis: a tanuló válaszol,
3. fázis: a magnóról elhangzik a helyes megoldás,
4. fázis: melyet most már a tanuló mindenképpen helyes válasza követ.

A. Wakeman (11:2) ugyan azt mondja, hogy a 3 fázisú gyakorlat talán jobb, mert gyorsabb ütemet diktál és jobban ösztönzi arra a tanulót, hogy már az első próbálkozásnál megtalálja a helyes választ. A négyfázisú gyakorlat ugyanakkor lehetővé teszi az önkorrakciót, a tanulónak módjában áll, hogy feleletét összehasonlítsa a tanár feleletével, s ha nem volt jó, a negyedik fázisban javíthatja azt.

A beszéd tanításához milyen típusú – laboratóriumban végezhető – gyakorlatokat hívhatunk segítségül tanári munkánkban?

a) A beszédértés tanításánál is a laboratóriumban a fülhallgató a figyelem nagyfokú koncentrációját kényszeríti ki, és fokozva az auditív percepciót, növeli a magnetofon hatásfokát, segíti a megértést.

A gyakorlatok, mint majd látni fogjuk egyrészt *felismerési gyakorlatok*, amelyek szavakból, szókapcsolatokból vagy mondatokból állnak, másrészt *utasítások*, különböző *gyakorlatok a kérdésmegértés képességének fejlesztésére*, továbbá *dialógusok*, *kisebb-nagyobb elbeszélések*, *történetek*, *tréfák* orosz szövegei.

Miután a gyakorlatok többsége nem a szó klasszikus értelmében laborgyakorlat, a hallás utáni megértés képességeinek kimunkálásánál fontos kérdés a kontroll problémája is. Az ellenőrzéshez különböző, jó módszerek állnak a rendelkezésünkre, mint pl. a tanulók kézzel adott jelzései, a fejükkel való intés, az igen-nem, vagy teljes mondattal adott válasz, a megfelelő illusztráció kiválasztása, a fordítás s végül a tanulók mosolya, amely arról tanúskodik, hogy megértették az elmondottakat. Ismerkedjünk meg a fent említett gyakorlatfajtákkal.

Felismerési gyakorlat lehet pl. a következő:

Задание. №. . . Укажите слова, обозначающие жидкости!
суп, чай, рыба, вода, колбаса, соль, молоко, кофе, яблоко, хлеб, сыр.

vagy

Задание. №. . . Укажите словосочетания, где есть слова, отвечающие на вопрос "чья"?

Большая семья, наша семья, твоя сестра, широкая улица, новая квартира, грязная тетрадь, русская книга, моя книга.

A felismerési gyakorlatok sokrétűségéről a 4. pontban foglaltakból győződhetünk majd meg részletesebben.

Ami az *utasításokat* illeti, csak azokat a gyakorlatokat célszerű, (illetve lehetséges) laborban is végezni, amelyek nem járnak helyzetváltoztatással. (v. ö. 2:175). A példákat a 131. oldalon találjuk.

A *kérdés-megértés* képességének fejlesztését az alábbi típusú gyakorlatok segítik elő.
Pl.: **Задание. №. . .** Ответьте на вопросы по образцу.

Образец:

Скажите, январь — первый месяц? — Да.

Январь — второй месяц? — Нет.

Какой месяц январь? — Первый. Январь первый месяц.

Март — третий месяц? — Март — четвертый месяц? — Какой месяц март? И т. д.

Elbeszélések, történetek, tréfák orosz szövegének közvetítésével segítjük az *elbeszélések, felolvasott szövegek* megértését, melynek kontrollját az előbb említett ellenőrzési eljárások biztosítják.

b) A beszéd tanításánál (és a nyelvi anyag elsajátításánál) Stack (10:138) a laboratóriumban végezhető gyakorlatok fajtáit így különbözteti meg: 1. szubsztitúciós, 2. transzformációs, 3. analógiás, 4. kiegészítő és, 5. modellpár gyakorlatok, valamint 6. kérdés-felelet és 7. fordítás.

A feladatsoroknak legalább 8 egyforma tagból kell állniuk. Nézzük meg ezeket a feladatokat a gyakorlatban:

A szubsztitúciós (behelyettesítéses) gyakorlatoknál a tanuló az utasítás szerint a mondat egyes szavait másokkal felcseréli.

Pl.: М: Павел идет в театр. У: Павел идет в школу.

Ha a stimulus-mondat szerkezetét kell megváltoztatnunk, transzformációs gyakorlattól beszélünk, amelyek a következő átalakításokat jelentik:

- tagadó, kérdő, felkiáltó, felszólító mondatból való átalakítás,
- cselekvő szerkezetből, szenvedő és fordítva,
- egyszerű mondatokból összetett mondatok stb.

Pl.: М: Учитель спрашивает.

У: Учитель спрашивает?

М: Я видел Ивана. Он шёл по улице.

У: Я видел Ивана, когда он шёл по улице.

Az *analógia drill* stimulusa mindig egy kijelentés, amelyet kérdés követ. A kérdésnek az a funkciója, hogy meghatározza a felelet formáját. A gyakorlat nagyon alkalmas az igeragozás, a főnév és melléknév végződéseinek gyakorlására. Az igeragozásnál pl. az igét, és az időt megadja az első rész, a kívánt személyt pedig a második rész szuđerálja.

Pl.: М: Я иду в кино. А Янош?

У: Он тоже идёт в кино.

A *kiegészítő* gyakorlatoknál a tanuló egy meghatározott kifejezést egy kibővítésre alkalmas stimulussal kapcsol össze.

Pl.: Kezдж minden mondatot – он сказал – kifejezéssel!

М: Я каждое утро делаю зарядку.

У: Он сказал, что каждое утро делает зарядку.

Mondatpárgyakorlatok mindegyike két rövid mondatból áll, melyeket valamilyen meghatározott módon kell összekapcsolnunk. (Ezt tekinthetjük a transzformációs gyakorlatok egyik sajátos változatának is.) A feleletmondatok viszonylag hosszúak, ezért a gyakorlatokat a nehezebbek közé soroljuk.

Pl.: М: Янош смотрит телевизор.

Пётр приходит к нему.

У: Янош смотрел телевизор, когда пришёл к нему Пётр.

Kérdés-felelet formájában gyakorolhatjuk az igenlő, tagadó válaszokat, és a különböző kombinációjú gyakorlatokat, mint pl.:

Felelj a következő kérdésre tagadóan, de tedd hozzá, hogy te meg fogod tenni azt, ami a kérdésben van. Vagy: tedd hozzá, hogy amit kérdeznek tőled, te már megtetted.

М: Купит он себе билет в театр?

У: Нет, но я куплю себе.

vagy:

М: Вы часто ходите в кино?

У: Нет, но я раньше часто ходил.

Ами a *fordítási gyakorlatokat* illeti, az idegen nyelv tanulásánál általában kerülendő az anyanyelv használata, s ezért laboratóriumban csak ritkán alkalmazzuk ezt a formát, többnyire pl. a szimultánfordítási gyakorlatok esetében.

4. Laboratóriumi gyakorlatok a beszéd jártasságainak és készségeinek fejlesztésére a 9–14 évesek orosz nyelvoktatásában

a) *A hallás utáni megértés gyakorlatai.* Említettük, hogy a hallás utáni megértés készségeinek fejlesztése rendszeres gyakorlást igényel a nyelvtanulási időn belül egyenletes elosztással. A gyakorlatok – ellentétben a beszédkészség fejlesztésének gyakorlataival – nem épülnek az egyes tankönyvi leckékre, csak nyelvtanilag és többnyire lexikailag igazodnak hozzájuk. Osztályonként kb. 20–25 alkalommal, tehát általában minden negyedik órán –, mintegy 5–10 percig dolgozunk a laborban, végezzük a hallás utáni megértés fejlesztésének speciális gyakorlatait. Ezekből ismertetünk néhányat.

Felismeréses gyakorlatok:

5. osztály. Az alábbi gyakorlatot a szóbeli kezdő szakaszban végezzük el:

Задание №... Укажите слова, отвечающие на вопрос „Кто это?”

Мальчик, да, он тоже, бабушка, или, ты, класс, учебник, говорит ученик, домой, дедушка, играет, кошка.

Ennek mintájára készítettünk olyan gyakorlatokat, amelyekben a „что это?”, „как” stb. kérdésre felelő szavakat kell kiválasztanunk.

6. osztály. A lejjebb ismertetett gyakorlatot 2. lecke elvégzése után dolgozhatjuk fel.

Задание №... Укажите словосочетания где есть слова, отвечающие на вопрос „чья”?

Большая семья, наша семья, твоя сестра, широкая улица, новая квартира, грязная тетрадь, русская книга, моя книга, новая рубашка, большая квартира.

Természetesen összeállítottunk olyan gyakorlatot is, ahol a kérdés „чей?” vagy „чье?” vagy „чьи?”.

7–8. osztály. Említettük már, hogy egyre nehezebb gyakorlatok szükségesek a tanulók hallás utáni megértésének fejlesztéséhez, s ezért az előzőekhez hasonlóak mellett újabbakat is megoldatunk:

Задание №... Дайте краткие ответы на следующие вопросы:

Образец: Иван идёт домой? — Да, домой.

Иван идёт домой? — Да, Иван.

1. Он говорит по-русски? Он говорит по-русски?

2. Сегодня вторник? Сегодня вторник?

3. Вы любите молоко? Вы любите молоко? **Вы** любите молоко?
4. Ты учишь новые слова? — Ты учишь новые слова?
5. У тебя есть ручка? У тебя есть ручка? **У тебя** есть ручка?
6. Театр находится там? **Театр** находится там?
7. Москва — столица СССР? **Москва** — столица СССР?
8. В классе идёт урок русского языка? В классе идёт **урок русского языка**?

Továbbá:

Задание №... Что добавлено во втором предложении каждой пары?

1. У неё есть друзья. У неё есть хорошие друзья.
2. Вот новые фотографии. Вот мои новые фотографии.
3. Здесь играют дети. Здесь играют маленькие дети.
4. Там находится старое здание. Там находится красивое, старое здание
5. Здесь учатся иностранные студенты. Здесь учатся советские и иностранные студенты.
6. Маша — учительница. Маша — молодая учительница.
7. Вечером Виктор занимается. Вечером Виктор много занимается.

Utasítások. Bár a tanterv szerint a felszólító móddal az általános iskolában nem foglalkozunk, az előbeszéd nem nélkülözheti a felszólítást. Szervezési szavakban, kifejezésekben a tanórán is gyakran használjuk, s a tapasztalat azt bizonyítja, hogy ezt jól is értik az előfordulás gyakorisága következtében tanulóink. Olyan utasításokat adjunk tehát, amelyek szokatlanok a tanulók számára.

Pl. Откройте учебник венгерского языка!

Покажи, что у тебя в кармане!

Назови фамилию твоего соседа!

Возьмите свой носовой платок!

Читайте последнее слово в учебнике на 65-ой странице!

Скажите какое число следует после семнадцатого!

Gyakorlatok a kérdés-megértés készségének fejlesztésére

1. *Kérdések a feldolgozott anyaghoz*

5. *osztály* (A 15. lecke után)

Упражнение №... Ответьте на вопросы по образцу!

Образец: Скажите, мел белый или чёрный. Мел белый. Он белый.

Это доска чёрная или зелёная?

Стены белые или жёлтые?

Ленинград большой город, или маленький?

Это комната большая или маленькая?

Этот карандаш хороший или плохой?

Это окно чистое или грязное?

Эти стулья старые или новые?

Яблоко красное или зелёное?

6. *osztály*

Упражнение №... Ответьте на вопросы по образцу.

Образец:

Вы хотите спать? — Нет.

Вы хотите есть? — Да.

Что вы хотите делать? — Я хочу есть.

Кто хочет есть? — Я. Я хочу.

1. Вы хотите спать? — Вы хотите есть? — Что вы хотите делать?
— Кто хочет есть?
2. Вы хотите читать? — Вы хотите смотреть телевизор?
— Что вы хотите делать? — Кто хочет смотреть телевизор?
3. Вы хотите слушать радио? — Вы хотите спать? — Что вы хотите делать? — Кто хочет спать?
4. Вы хотите отдыхать? — Вы хотите работать? — Что вы хотите делать?
— Кто хочет работать?
5. Вы хотите писать письмо? — Вы хотите гулять? — Что вы хотите делать? — Кто хочет гулять?
6. Вы хотите говорить по-немецки? — Вы хотите говорить по-русски? —
Что вы хотите делать? — Кто хочет говорить по-русски?
7. Вы хотите читать? — Вы хотите писать? — Что вы хотите делать? —
Кто хочет писать?
8. Вы хотите петь? — Вы хотите танцевать? — Что вы хотите делать?
— Кто хочет танцевать?

7. osztály

Упражнение №. . . Ответьте на вопросы по образцу.

Образец:

— Скажите, вы любите танцевать?

— Нет, не люблю.

— Вы любите петь?

— Да.

— Что вы хотите делать?

— Я люблю петь.

1. Вы любите танцевать? — Вы любите петь? — Что вы любите делать?
2. Вы любите работать вечером? — Вы любите отдыхать вечером? —
Что вы любите делать вечером?
3. Вы любите слушать радио? — Вы любите смотреть телевизор? —
Что вы любите делать?
4. Вы любите рассказывать о себе? — Вы любите читать? — Что вы любите делать?
5. Вы любите рисовать? — Вы любите фотографировать? — Что вы любите делать?

2. Kérdések a tanulóval kapcsolatos személyes vonatkozásban

Упражнение №. . . Ответьте на вопросы!

Скажи, кто ты? Ты пионер? Ты говоришь по-русски? Где ты живёшь?
Ваша квартира большая или маленькая? Что там стоит?

Будалешт большой город? Ты был уже там?

Упражнение №. . . Ответьте на вопросы!

У тебя есть друг? Он русский или венгр? Он учится или работает? Где вы познакомились?

Когда ты встаёшь? Что ты делаешь утром? Ты любишь гулять?
Часто ты смотришь телевизор?

Упражнение №... Ответьте на вопросы!

Какая сегодня погода? Какое время году ты любишь больше зиму, весну, лето или осень? У нас бывают сильные морозы? Зимой часто идёт снег? У тебя есть зимнее пальто? Где вы отдыхали летом? Как вы чувствовали себя там?

És így tovább. Tulajdonképpen minden tankönyvi lecke után szerkesztünk olyan kérdéseket, amelyek a tanulókhoz kapcsolódnak.

3. *S végül a váratlan kérdések közül néhány*

Упражнение №... Ответьте на вопросы!

Ты любишь спорт? В воскресенье был у нас футбольный матч? Когда ты был на стадионе? Сколько стоит билет на футбол? Какие команды играли в воскресенье? Какая команда выиграла? В газете писали об этом матче? Ты любишь читать о спорте?

Упражнение №... Ответьте на вопросы!

Когда ты был в этом магазине? С кем ты был там? Что ты купил в магазине? Можно там купить туфли и костюм? А хлеб и молоко? Этот магазин новый и большой? Где он находится? Ты любишь делать покупки в этом магазине?

A hallás utáni megértés készsége fejlesztésének utolsó gyakorlatai a *dialógusok, kisebb történetek, elbeszélések* orosz szövegeinek megértése. Ezekből mutatunk be néhányat.

Упражнение №... Прослушайте текст.

Перерыв. Преподаватель и ученики отдыхают. Они разговаривают. Они всегда говорят по-русски.

Ответьте на вопросы (да, нет)

Сейчас идёт урок? Сейчас перерыв? Преподаватель и ученики занимаются? Они отдыхают? Они разговаривают? Они разговаривают по-венгерски? Они разговаривают по-русски?

Упражнение №... Прослушайте текст.

Письмо

Здравствуйте, дорогие мама, папа, брат и сестра!

Я живу хорошо. У меня уже есть русские друзья. Мы разговариваем по-русски. Как всегда, я много фотографирую. Вот мои новые фотографии.

Это Красная площадь. Здесь находятся Кремль и Мавзолей Ленина.

Это центр. Это улица Горького. Здесь магазины, театры, рестораны, кафе. Идут машины и автобусы. Спешат люди. Они всегда спешат.

А это Ленинские горы. Здесь находится Московский государственный университет. Здесь учатся советские и иностранные студенты. Здесь учусь и я.

Это метро. Московское метро очень красивое.

Москва — большой и красивый город. Здесь широкие, чистые улицы, большие площади и бульвары, высокие новые дома.

Москвичи всегда говорят гостям: „Добро пожаловать, дорогие друзья!”

До свидания. Целую. Ваша Мари.

Ответьте на вопрос! Какие фотографии послала Мари домой?

És egy tréfa:

Здание №. . . Прослушайте текст!

Учитель музыки спросил мать ученика:

— Почему вы учите сына играть на рояле? Ведь у него нет слуха!

— Мальчик и не будет слушать, — ответила мать. — Он сам будет играть.

b) *A beszéd tanításának gyakorlatai*

A tananyagtervezésbe-írásba a vezetésünk alatt álló Metodikai Tudományos Diákkör is bekapcsolódott. Különböző témákhoz – Szovjetunió, a tanuló otthoni környezete – készültek gyakorlatok s ez utóbbiból (6:15) ismertetünk néhány gyakorlatot.

Az otthoni környezet témát az 5. osztályban a 2. „Дома”, a 6. „В комнате” és a 13. „Квартира” с. leckék, a 6. osztályban a 15. „Что я делаю каждый день?”, a 7. osztályban a „Вера и Габор накрывают на стол” és a 8. osztályban a У Болоди дома с. leckék tárgyalják. Ezekhez készültek a gyakorlatok 5. *osztály*: 2 *lecke* 3. óráján dolgozandó fel a következő szubsztitúciós gyakorlat:

Utasítás: Helyettesítsd a főnevet személyes névmással!

1. М: Мама дома. У:

М: Она дома. У:

2. М: Папа дома. У:

М: Он дома. У:

3. М: Вот Клара. У:

М: Вот она. У:

4. М: Вот Юра. У:

Вот он. У:

5. М: Там Вова. У:

М: Там он. У:

6. М: Это Наташа. У:

М: Это она. У:

7. М: Вот Петя. У:

М: Вот он. У:

8. М: Это Надя. У:
М: Это она. У:

5. *osztály*: 6. *lecke* első és harmadik órájában végezzük el az 1. analóg gyakorlatot, a második és negyedik órájában a 2. variatív gyakorlatot.

1. gyakorlat:

Упражнение №... Повторяйте предложения за диктором!
Utasítás: Hallgassátok meg és válaszoljatok a kérdésekre a példa alapján!

Образец

М: Здесь папа. А где мама?
У:

М: Папа и мама здесь.
У:

1. М: Люба дома. А Юра?
У:

М: Люба и Юра дома.
У:

2. М: Бабушка сидит. А дедушка?
У:

М: Бабушка сидит, и дедушка сидит.
У:

3. М: Люба сидит на стуле. А Юра?
У:

М: Люба сидит на стуле и Юра сидит на стуле.
У:

4. М: Бабушка смотрит телевизор. А дедушка?

М: Бабушка смотрит телевизор. И дедушка смотрит телевизор.
У:

5. М: Люба пьёт молоко. А Юра?
У:

М: Люба пьёт молоко. И Юра пьёт молоко.
У:

6. М: Телевизор там, и радио?
У:

М: Телевизор там, и радио там.
У:

7. М: Здесь диван. А где шкаф?
У:

М: Диван и шкаф здесь.
У:

8. М: Здесь стул. А где кресло?
У:

М: Стул и кресло здесь.
У:

2. gyakorlat

Упражнение №... Дайте отрицательный ответ на вопросы!
Adjatok tagadó válaszokat a feltett kérdésekre!

1. М: Это Юра?
У:
М: Нет, это не Юра.
У:
2. М: Это Наташа?
У:
М: Нет, это не Наташа.
У:
3. М: Это кресло?
У:
М: Нет. Это не кресло.
У:
4. М: Бабушка слушает радио?
У:
М: Нет, она не слушает радио.
У:
5. М: Стёпа смотрит телевизор?
У:
М: Нет, он не смотрит телевизор.
У:
6. М: Мама сидит в комнате?
У:
М: Нет, она не сидит в комнате.
У:
7. М: Мама видит молоко на столе.
У:
М: Нет, она не видит молоко на столе.
У:
8. М: Папа видит мяч на ковре?
У:
М: Нет, папа не видит мяч на ковре.
У:

13. Квартира c. leckét 5. órában dolgozzuk fel, melyet 3 laborgyakorlat könnyít meg: Az 1. és 2. gyakorlat reprodukтив gyakorlatok, amelyek bizonyos mondatok, illetve szerkezetek biztos elsajátítását vannak hivatva szolgálni.

Упражнение №... Повторяйте предложения за диктором!

1. М: В комнате папа и мама разговаривают.
У:
2. М: Дома дедушка и папа играют в шахматы.
У:
3. М: Бабушка гуляет во дворе.
У:

4. М: В комнате Люба пишет письмо.
У:
5. М: Дома Юра не играет, а читает.
У:
6. М: Стёпа читает на диване.
У:
7. М: Мама в комнате и слушает радио.
У:
8. М: Папа тоже сидит в комнате и слушает радио.
У:

2. gyakorlat

Упражнение №... Прослушайте предложения и повторяйте!

Utasítás: Hallgassátok meg és ismételjétek meg a mondatokat!

1. М: Папа и мама дома работают.
У:
2. М: Папа теперь не читает, а работает.
У:
3. М: Мама тоже не читает, а работает.
У:
4. М: Мария теперь слушает радио.
У:
5. М: В комнате Юра и дедушка играют в шахматы.
У:
6. М: Во дворе мальчики играют в мяч.
У:
7. Бабушка гуляет во дворе.
У:
8. Наташа дома пишет письмо.
У:

A 3. gyakorlat analóg gyakorlat a beszédfordulatok, a kérdésre való reagálás elsajátítására.

Упражнение №... Прослушайте предложения, и ответьте на вопросы!

Utasítás: Hallgassátok meg a mondatokat és válaszoljatok a feltett kérdésre!

1. М: Папа и мама дома работают. А ты?
У:
М: Дома я тоже работаю.
У:
2. М: В комнате папа и дедушка играют в шахматы. А ты?
У:
М: В комнате я тоже играю в шахматы.
У:
3. М: Мария теперь слушает радио. А Клара?
У:
М: Клара теперь тоже слушает радио.
У:

4. М: Юра дома читает и пишет. А ты?
У:
- М: Дома я тоже читаю и пишу.
У:
5. М: Папа теперь не читает, а играет в шахматы. А дедушка?
У:
- М: Дедушка теперь тоже не читает, а играет в шахматы.
У:
6. М: Во дворе мальчики играют в мяч. А вы?
У:
- М: Во дворе мы тоже играем в мяч.
У:
7. М: Папа едет домой на автобусе. А мама?
У:
- М: Мама тоже едет домой на автобусе.
У:
8. М: Бабушка гуляет во дворе. А Люба?
У:
- М: Люба тоже гуляет во дворе.
У:

6. osztály 15. lecke: Что я делаю каждый день? 7 óra alatt dolgozandó fel. Az első – behelyettesítő – gyakorlat a számnév és a főnév kapcsolatának elsajátítását segíti, a második – reprodukzív – pedig a lexikai ismeretek megszilárdítását.

1. gyakorlat

Упражнение №... Замените число следующим большим!

Utasítás: Cseréld ki a számot a következő nagyobbal!

1. М: Утром я встаю в 6 часов. А ты?
У:
- М: Утром я встаю в 7 часов.
У:
2. М: Юра каждый день завтракает в 7 часов. А ты?
У:
- М: Я каждый день завтракаю в 8 часов.
У:
3. М: Петя обедает дома в 12 часов. А ты?
У:
- Я обедаю дома в час.
У:
4. М: Каждый день Ева идёт домой в 3 часа. А Мария?
У:
- М: Мария каждый день идёт домой в 4 часа.
У:
5. М: Дома Клара получила 20 форинтов. А Ева?
У:
- М: Ева дома получила 21 форинт.
У:

6. Вова уже прочитал 24 книги. А Иван?
У:
- М: Иван прочитал 25 книг.
У:
7. М: Здесь на столе 29 форинтов. А там?
У:
- М: Там на столе 30 форинтов.
У:
8. М: Габор в 9 часов уже спит. А ты?
У:
- М: А я в 10 часов сплю.
У:

2. gyakorlat

Упражнение №... Повторяйте предложения за диктором!

1. М: Утром я встаю в 6 часов.
У:
2. М: Каждый день я делаю зарядку.
У:
3. М: После зарядки я умываюсь и одеваюсь.
У:
4. М: Перед завтраком я помогаю маме, а потом завтракаю.
У:
5. М: Я иду в школу пешком.
У:
6. М: В час или 2 часа я обедаю в школе.
У:
7. М: Я иду домой в 3 или в 4 часа.
У:
8. М: После обеда я помогаю маме и делаю уроки.
У:
9. М: Вечером мы ужинаем в 7 часов.
У:

A hetedik és nyolcadik osztály leckéihez további hasonló felépítésű és különböző típusú gyakorlatok készültek, amelyek a nyelvi anyag elsajátítása mellett elsősorban a beszéd tanításának eszközei.

Dolgozatunk első részében kifejtettük, hogy az ún. *szabad beszédgyakorlatok* kívánják meg a tanulóktól a tanult nyelvi anyag szükséges átalakítását valamely valós vagy elképzelt szituációnak megfelelően, s ahol a tanulók figyelme már beszéd tartalmára irányul. Ilyen a 8. osztály 6. leckéjéhez készült alábbi gyakorlat: A tanulók egy hurokfilmet látnak, amely egy reggeli jelenetet is ábrázol. A mama és Júra beszélgetnek. A hurokfilm és a párbeszéd bemutatásával példát nyújtunk a tanulóknak, hogyan lehet az eddig tanult ismereteket természetes szituációban alkalmazni.

A párbeszéd feldolgozása a következőképpen történik:

1. A tanulók kétszer megnézik a filmet, illetve meghallgatják a párbeszédet. A feladat a szöveg megértése.

2. Meghallgatják a párbeszédet és a szöveget mondatonként ismétlik. Ezt addig ismétlik, amíg jól nem megy.
 3. Újra a filmet vetítjük magnó nélkül, és a tanulók mondják hozzá a szöveget.
 4. Végül el is játszák azt.
- A párbeszéd feldolgozását az ismertetett lépések szerint három órában javasoljuk.

A dialógus a következőképpen hangzik:

Мама: Юра, ты ещё спишь?

Юра: Нет, мама, я уже делаю зарядку.

А ты уже встала?

Мама: Да, я уже умываюсь и чищу зубы.

Юра: Мама, слышишь, какая хорошая музыка по радио?

Мама: Да, слышу, а скажи сколько времени?

Юра: 7,30. Мама сегодня после уроков я играю в футбол, поетаму приду домой в 4 часа.

Мама: Хорошо, но не забудь купить в магазине хлеб и колбасу на ужин!

Юра: Мама, что ты, сегодня так долго собираешься?

Я уже убрал и комнату и повторил уроки.

Мама: Хорошо, скоро и завтрак будет готов.

Юра: Но я уже опоздаю, мне надо идти.

Мама: Это невозможно! Тогда возьми с собой хлеб с маслом!

Юра: Спасибо, До свидания!

Мама: До свидания! Но не беги!

A gyakorlatok kipróbálása jelenleg Heves megye 8 általános iskolájában folyik. Így a tapasztalatokról a későbbiekben számolunk majd be.

IRODALOM

1. Dr. Balogh István: Készség-e a beszédkészség? INYT 1964. 1. sz.
2. Banó–Kosaras: Az orosz nyelv oktatásának metódikája. Tankönyvkiadó, 1972.
3. Duzs János: Az audiovizuális nyelvoktató berendezések fejlődésének iránya. Audiovizuális Közlemények 1969/5.
4. Fischer, Wolfgang K. H.: Az idegen nyelvi laboratórium. Metódikai olvasókönyv. Tankönyvkiadó, 1973.
5. Kocsis Károly: Az orosz nyelv tanítása. Tankönyvkiadó, 1965.
6. Konyha Zsuzsa: Az orosz nyelvi beszéd jártasságának és készségeinek tanítása nyelvi laboratórium-ban. Szakdolgozat. Eger. Ho Si Minh Tanárképző Főiskola.
7. Primsleur P.: A nyelvi laboratórium funkciói. Fordítás, OPK D 19040.
8. Probyn, H. E.: A tanár szerepe a nyelvi laboratórium-ban. Fordítás, OPK D 20253
9. Rivers, Wilga M.: A hallás utáni megértés. The Modern: Language journd 1966. No.: 4.
10. Stack, E. M.: Das Sprachlabor im Unterricht. Az eredeti angol mű német fordítása. Cornelsen Verlag, Berlin, 1969.
11. Wakeman, A.: A nyelvi laboratórium, mint az oktatási program szerves része. Fordítás. OPK D. 20311.
12. Vaszilenko, E.–Zamm Z.: Мы учимся слушать понимать и говорить по-русски. Изд. Русский язык. Москва 1975.